

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิद्यุชุมชนเกิดมาจากแนวคิดในเรื่องการจัดสรรคลื่นความถี่ที่เปลี่ยนแปลงไป การจัดสรรคลื่นความถี่แต่เดิมเป็นหน้าที่ของรัฐที่จัดสรรให้กับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการใช้คลื่นความถี่ เช่น สถานีวิทยุของกองทัพ หรือสถานีวิทยุ อสมท. ฯลฯ กับเอกชนที่ได้รับสัมปทานจากวิทยุภาครัฐ แต่ต่อมาแนวคิดในเรื่องการจัดสรรคลื่นความถี่ได้เปลี่ยนแปลงไป อันเนื่องมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 40 ซึ่งบัญญัติว่า

"คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ

ให้มืองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่ง และกำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การดำเนินตามวรรคสองต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติ และระดับท้องถิ่นในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์ลักษณะอื่น รวมทั้งการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม"

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้ก่อให้เกิดสิทธิของชุมชนท้องถิ่นในการฟ้องร้องอิสระของรัฐมีหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ ซึ่งขณะนั้นองค์กรภาคเอกชนหรือ NGO ได้เริ่มต้นทำวิทยุชุมชนในครั้งแรกที่จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งถือว่าเป็นต้นแบบหรือเป็นจุดกำเนิดของวิทยุชุมชนในประเทศไทย (วารสารกฎหมาย สุขุขทัยธรรมมาธิราช, 2549)

สถานีวิทยุชุมชนกลายเป็นวิทยุกระแสทางเลือก จากเดิมที่วิทยุกระจายเสียงในสังคมไทยมีอยู่ 2 รูปแบบ คือ วิทยุสาธารณะ ที่มีรัฐเป็นทั้งเจ้าของและผู้ปฏิบัติงาน วิทยุแบบนี้มักมีเป้าหมายที่จะทำประโยชน์ให้แก่สาธารณะ และมุ่งที่จะส่งกระจายเสียงให้กว้างขวางให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ วิทยุสาธารณะจะนำเสนอข่าวสาร ความรู้ และความบันเทิงแก่ประชาชนทั่วไป ที่อาจรู้จักกันในนามของ "วิทยุแห่งชาติ" วิทยุสาธารณะในประเทศไทย ได้แก่ วิทยุของกรมประชาสัมพันธ์ (กปส.)

และองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อสมท.) เป็นต้น อีกประเภทหนึ่งคือ วิทยุธุรกิจ ซึ่งเป็นวิทยุที่เอกชนอาจจะไปเช่าสถานี/เช่าเวลาจากภาครัฐ มาดำเนินธุรกิจเพื่อเป้าหมายของการแสวงหาผลกำไรจากการโฆษณา และก็มุ่งส่งกระจายเสียงให้กว้างขวางเพื่อขยายตลาดเช่นเดียวกัน (กาญจนา แก้วเทพ, 2546) และเนื่องจากวิทยุกระแสหลักทั้ง 2 รูปแบบไม่สามารถตอบสนองความต้องการเฉพาะถิ่นของแต่ละชุมชนได้ วิทยุสาธารณะของรัฐมักเสนอข้อมูลข่าวสารที่รัฐต้องการเผยแพร่ให้ประชาชนรับรู้และปฏิบัติตาม ซึ่งเป็นการสื่อสารแนวดิ่งจากบนลงล่าง จึงมักถูกวิจารณ์ว่าพยายามครอบงำความคิดของประชาชน และไม่คำนึงถึงต้องการของประชาชน ส่วนวิทยุธุรกิจนั้น มักมุ่งหวังกำไรเป็นที่ตั้ง จึงเน้นการเสนอรายการบันเทิง เพื่อจูงใจผู้ฟังในฐานะผู้บริโภค เพื่อกระตุ้นให้เกิดความอยากซื้อสินค้า สิ่งเหล่านี้นำไปสู่ความต้องการทางเลือกใหม่ในวิทยุกระจายเสียงอีกรูปแบบหนึ่ง คือ วิทยุชุมชน เป็นวิทยุที่ชุมชนเป็นเจ้าของและบริหารจัดการ และเป็นบริการที่ไม่แสวงหากำไร โดย "ชุมชน" ในที่นี้หมายถึงกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งมีข้อยืนยันการค้นพบในงานวิจัยของสุระชัย ชูพกา เรื่องบทบาทและสถานภาพวิทยุชุมชนไทยว่าประชาชนที่อยู่อาศัยหรือที่ทำงานในพื้นที่ชุมชนนั้นมานาน จะมีส่วนร่วมในการเปิดรับฟังมากกว่าคนที่มิระยะเวลาอาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนน้อยกว่า และมีประชาชนในพื้นที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำการสื่อสารดำเนินงานด้วยวิทยุชุมชนของตนเอง วิทยุชุมชนเป็นสื่อแนวระนาบระหว่างสมาชิกในชุมชน เป็นช่องทางให้ชุมชนได้รับรู้เกี่ยวกับตัวตน ผู้คน เรื่องราว และปัญหาในพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การแก้ไข เป็นช่องทางให้ชุมชนได้สืบสานภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น (จิรพร วิทยศักดิ์พันธ์ และ นาฎยา ตนานนท์, 2550) สอดคล้องกับความเห็นของกาญจนา แก้วเทพ ที่ว่าวิทยุชุมชนเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการเฉพาะถิ่นเฉพาะท้องถิ่นของแต่ละชุมชน ซึ่งมีแตกต่างหลากหลายกันไป และเติมเต็มช่องว่างที่วิทยุกระจายเสียงที่เคยมีมาไม่สามารถจะแสดงบทบาทได้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2546)

วิทยุชุมชนสามารถทำหน้าที่ในการสื่อสารและกลายเป็นสื่อทางเลือกใหม่ให้กับคนในชุมชน ซึ่งได้รับการตอบรับจากประชาชนชุมชนสูงกว่าสื่อกระแสหลัก และเป็นสื่อที่ได้รับการตอบรับเป็นอันดับที่ 2 รองจากสื่อโทรทัศน์ ทั้งนี้เป็นผลมาจากความรู้สึกใกล้ชิดและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเป็นสำคัญ (สุระชัย ชูพกา, 2550)

ด้วยกระแสดังกล่าววิทยุชุมชนจึงเรียกได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ใหม่ทางสังคมที่แสดงให้เห็นถึงความพร้อมของประชาชนที่ก้าวเข้ามาทำหน้าที่ในการสื่อสารเพื่อชุมชนอย่างกว้างขวางและเป็นทางเลือกใหม่ให้กับประชาชนในชุมชนได้มีโอกาสที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารและความบันเทิงที่แตกต่างไปจากวิทยุกระจายเสียงกระแสหลักทั้งวิทยุสาธารณะและวิทยุธุรกิจที่อยู่ภายใต้อำนาจของภาครัฐและภาคธุรกิจ

ในขณะเดียวกันวิทยุชุมชนก็เกิดปัญหามากมาย จากเดิมที่ขาดองค์หรืออิสระ กสท. ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับกิจการวิทยุตามที่กล่าวข้างต้นที่ไม่สามารถจัดตั้งให้สำเร็จได้ และถึงแม้ปัจจุบันนี้จะมีหน่วยงานที่เรียก กสทช. ที่เป็นการรวมอำนาจของกทช. และกสท. ไว้ด้วยกัน ก็ยังเกิดปัญหามากมายที่ยังเป็นข้อถกเถียงกันอย่างต่อเนื่อง ปัญหาสำคัญๆ ที่พอจะระบุได้มีดังนี้

1. เกิดคลื่นแทรกสถานีหลัก หากติดตามข่าวสารเรื่องวิทยุชุมชนในวันนี้ จะพบว่าประชาชนมีข้อร้องเรียนจำนวนมากเกี่ยวกับคุณภาพการรับฟัง ว่าสถานีหลักที่เคยรับฟังชัดเจนได้ถูกคลื่นแทรกจากสถานีวิทยุชุมชน

2. เกิดการรบกวนวิทยุการบิน วิทยุชุมชน อาจก่อให้เกิดอันตรายจากการรบกวนวิทยุการบิน และเรื่องนี้ ได้นำไปสู่การเตือนที่มีผลให้สถานีวิทยุบางสถานี ต้องปิดตัวเอง (ชั่วคราว)

3. เกิดการถูกละเลย กระแสการเกิดวิทยุชุมชนได้ทำให้มีผู้ฉวยโอกาสไปชักชวนให้ชุมชนต่างๆ จัดตั้งวิทยุชุมชนของตนขึ้น โดยอ้างว่าสามารถทำได้ และผู้หลอกลวงก็ถือโอกาสชักชวนให้ซื้อเครื่องส่ง เสืออากาศ และจัดทำห้องส่งให้ นอกจากการหลอกลวงของแล้ว เครื่องส่งหรืออุปกรณ์ต่างๆ ที่ชุมชนซื้อไปนี้ ยังเป็นสินค้าไม่ได้คุณภาพ สัญญาณมีการรบกวนและ ไม่เป็นไปตามข้อกำหนด

4. การร้องเรียนเรื่องการแข่งขันที่เป็นธรรม การเกิดขึ้นของวิทยุชุมชนที่แอบแฝงได้ส่งผลต่อผู้ประกอบการวิทยุที่ถูกต้อง ผู้ประกอบการตามกฎหมายได้ร้องเรียนว่า การจัดทำวิทยุที่ถูกกฎหมาย พวกตนต้องจ่ายค่าธรรมเนียมสัมปทาน ต้องเสียภาษีตามกฎหมาย แต่हनสุดท้ายไม่ได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ต้องถูกตัดราคาค่าโฆษณาจากวิทยุชุมชนที่ไม่มีต้นทุนสัมปทาน ไม่มีค่าลิขสิทธิ์ และไม่เสียภาษี ชำรายการที่ออกอย่างถูกกฎหมาย ต้องถูกรบกวนโดยคลื่นแทรก

5. คุณภาพรายการ มีผู้ร้องเรียนเรื่องคุณภาพรายการที่ออกอากาศ เมื่อวิทยุชุมชนมีจำนวนมาก เกิดการแทรกคั่นกันเอง เกิดการแย่งชิงโฆษณาและแย่งชิงผู้ฟัง ที่สุดแล้ววิทยุชุมชนก็มีการทะเลาะกันเองออกอากาศ การจัดรายการในลักษณะกึ่งสมัครเล่น ทำให้เกิดรายการคุณภาพต่ำ รสนิยมเลว การใช้ภาษาที่ไม่ควรออกอากาศ

จากปัญหาที่กล่าวแล้วข้างต้น ไม่ได้หมายความว่าวิทยุชุมชนเป็นของที่ผิดกฎหมายหรือไม่ดีเสียทั้งหมด เพียงแต่ต้องการจะสะท้อนให้ภาพถึงปัญหาที่เกิดกับวิทยุชุมชนในปัจจุบันนี้ โดยความเป็นจริง วิทยุชุมชนยังมีประโยชน์และสิ่งดี ๆ อยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะวิทยุชุมชนที่ยึดมั่นในแนวคิดของวิทยุชุมชนที่แท้จริง วิทยุชุมชนจำนวนมาก ออกอากาศในเรื่องของชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเรื่องของชุมชนอย่างแท้จริง บทบาทในการให้ความรู้ รักษาวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น บทบาทในการร่วมแก้ปัญหาของชุมชน การร่วมกับชุมชนพัฒนาความเป็นอยู่ และแม้กระทั่งการร้องทุกข์ เตือนภัย ก็เป็นเรื่องเป็นประโยชน์ทั้งสิ้น และเป็นส่วนสำคัญในสังคมที่ช่วยรัฐบาลในการพัฒนาชุมชนให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากความร่วมมือของคนในชุมชนเอง

ผู้วิจัยเพียงต้องการสะท้อนว่าปัญหานานับประการที่เกิดขึ้นนั้นเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากสาเหตุที่สำคัญคือมีรัฐธรรมนูญ กฎหมายรองรับวิทยุชุมชน และปัจจุบันมีหน่วยงานที่เรียกว่า กสทช. ที่เข้ามามีบทบาท แต่อย่างไรก็ตามก็ไม่สามารถกำกับดูแลวิทยุชุมชน หรือแม้แต่กิจการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้ เพื่อมาทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ รวมทั้งวิทยุชุมชนได้อย่างเต็มที่เต็มความสามารถ ดังนั้นจึงเป็นภาวะที่ไม่อาจทราบได้ว่าจะอยู่ในสถานการณ์เช่นนี้นานเพียงใด และวิทยุชุมชนที่มีอยู่จะยังคงมีอยู่ได้หรือไม่ หรืออาจจะต้องปรับวิธีการของวิทยุชุมชนในแต่ละแห่ง เพื่อให้เปลี่ยนไปเรื่อยๆตามหลักเกณฑ์ที่หน่วยงานต่างๆกำหนดขึ้น และไม่รู้ว่าสิ้นสุดอย่างไร

จากความไม่แน่นอนในระดับนโยบายซึ่งก็ส่งผลให้ชุมชนที่ยึดมั่นตามแนวคิดวิทยุชุมชนเกิดความสับสน หลายสถานีวิทยุชุมชนที่ต้องปิดทำการไป หลายสถานีต้องแปรสภาพไปเป็นวิทยุธุรกิจ และหลายสถานีที่ถูกอำนาจรัฐคุกคาม จากคำกล่าวของกลุ่มปฏิรูปสื่อจังหวัดกาญจนบุรีที่ว่า "วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2545 กรมประชาสัมพันธ์ได้มีหนังสือถึงกลุ่มผู้เรียนรู้ในกระบวนการเรียนรู้วิทยุชุมชนของประชาชน จังหวัดกาญจนบุรี ให้ระงับการดำเนินการส่งสัญญาณวิทยุกระจายเสียง โดยระบุว่าเป็นการดำเนินการที่ไม่ถูกต้องตามมาตรา 5 ใน พ.ร.บ. วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2498 แก้ไขเพิ่มเติม 2530 ระบุโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี

และปรับไม่เกิน 1 แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และปรับเป็นรายวันวันละสองพันบาท จนกว่าจะดำเนินการให้ถูกต้อง คือ การได้รับอนุญาตดำเนินการจากเจ้าพนักงานผู้ออกใบอนุญาต"

ในขณะเดียวกันก็มีอีกหลายสถานที่ที่ยึดมั่นตามแนวคิดวิद्यุชุมชนภายใต้หลักการที่ว่าวิद्यุชุมชนเป็นของชุมชน เพื่อชุมชน โดยชุมชน กล่าวคือประชาชนต้องเข้ามาดำเนินการวิद्यุชุมชน รวมทั้งเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และเนื้อหารายการของวิद्यุชุมชนเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของชุมชน นอกจากนี้ การดำเนินงานของวิद्यุชุมชนยังใช้รูปแบบอาสาสมัคร ไม่แสวงหากำไรทางธุรกิจ และไม่ถูกแทรกแซง/ ครอบงำจากรัฐ ทุน และนักการเมือง (กาญจนา แก้วเทพ, 2546 และปณณพร ไพบูลย์วัฒนกิจ) อย่างเช่นงานวิจัยเรื่องการบริหารสถานีวิद्यุชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี ที่พบว่าสถานีวิद्यุชุมชนกาญจนบุรียังคงยึดมั่นตามแนวคิดวิद्यุชุมชนสถานีวิद्यุชุมชนเป็นสถานที่ก่อตั้งมาเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่ประชาชนในการบริหารจัดการสถานีวิद्यุชุมชนอย่างแท้จริง ภายใต้ปรัชญาของวิद्यุชุมชนที่ว่า "ของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน" เพราะกลุ่มที่ตั้งขึ้นคือชาวบ้านในชุมชน ดำเนินการโดยชาวบ้านในชุมชน และผลิตรายการต่างๆ ที่มีสาระประโยชน์เพื่อชาวบ้านในชุมชน

ท่ามกลางกระแสความไม่แน่นอนในนโยบายการให้การสนับสนุนของรัฐทำให้สถานีวิद्यุชุมชนหลายแห่งต้องหันกลับมาตระหนักถึงการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพราะหากคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว จะสะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของคนในชุมชน เมื่อสถานีวิद्यุชุมชนที่มีเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนนั้นเกิดปัญหาหรืออุปสรรคใดๆคนในชุมชนก็จะช่วยให้ปัญหานั้นสามารถผ่านไปได้อย่างเช่นงานวิจัยเรื่อง กระบวนการจัดการวิद्यุชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาวิद्यุชุมชนคนด่านซ้าย อำเภอด่านซ้ายจังหวัดเลย ที่พบว่า ในช่วงแรกๆของการจัดตั้งสถานีวิद्यุชุมชนคนด่านซ้ายก็ยังอยู่ในช่วงกระแสความไม่แน่นอนของนโยบายรัฐ โดยเฉพาะเรื่องการให้บสนับสนุนจากรัฐเพราะมีกระแสเรื่องวิทยุเถื่อนเกิดขึ้น ทำให้มีปัญหาในการจัดตั้งก็ได้รับความช่วยเหลือจากกลุ่มเยาวชนที่ให้ความสนใจในการเข้ามาเรียนรู้วิธีการจัดรายการ และหลังจากนั้นกลุ่มผู้ฟังทั่วไปเห็นว่ารายการวิद्यุชุมชนคนด่านซ้ายน่าสนใจ มีประโยชน์ทำให้ชาวบ้านร่วมใจกันบริจาคเงินจนถึงปัจจุบัน

แนวคิดของกลุ่มสถานีวิทยุชุมชนที่ไม่รอฟังเพียงการรับการสนับสนุนจากรัฐ สถานีวิทยุชุมชนที่เริ่มมาจากภาคประชาชนอย่างเช่นงานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบ/ เนื้อหาและวิธีการดำเนินงานรายการวิทยุชุมชนของจังหวัดน่านที่พบว่าสถานีวิทยุชุมชนจังหวัดน่านเป็นสถานีที่ภาคประชาชนค่อนข้างมีบทบาทหลักจะไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องงบประมาณ ในขณะที่งานวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาวิทยุชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการท้องถิ่นของชุมชน จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นองค์กรที่อยู่ภายใต้การอุปถัมภ์งบประมาณจากภาครัฐจะมีปัญหาเรื่องงบประมาณในทุกด้าน

จากข้อค้นพบดังกล่าวข้างต้น หากสถานีวิทยุชุมชนใดเริ่มจากการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างแท้จริงแล้ว สื่อวิทยุชุมชนในฐานะเครื่องมือการสื่อสารเพื่อการพัฒนาชุมชนก็จะสามารถดำรงอยู่ได้ เพราะความร่วมมือของชุมชนเอง และในขณะเดียวกันสถานีวิทยุชุมชนช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เพราะวิทยุชุมชนเป็นเหมือนกระบอกเสียงของคนในชุมชน และเป็นเครื่องมือในการระดมพลังความร่วมมือของคนในชุมชนในทุกมิติให้ร่วมกันสะท้อนปัญหาร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหา และจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนในที่สุด

มีงานวิจัยหลายเรื่องที่ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสถานีวิทยุชุมชน ที่โดยสรุปแล้วว่าวิทยุชุมชนมีบทบาทหน้าที่ตามเกณฑ์เรื่อง “การพัฒนาสังคม/ชุมชน” ในกระแสการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งวิทยุชุมชนก็สามารถเป็นกลไกหนึ่งในการเข้าร่วมในการพัฒนาชุมชนในมิติต่างๆดังนี้

- บทบาทในการเสริมสร้างพลังทางเศรษฐกิจ เช่น การเผยแพร่สินค้าของชุมชน การแนะนำอาชีพ ฯลฯ
- บทบาทในการติดตาม/ จับตา/ วิพากษ์วิจารณ์การเมืองระดับท้องถิ่น เพื่อตรวจสอบแนวทาง/ นโยบาย/ การปฏิบัติงานของการเมืองในชุมชน เช่น กองทุนหมู่บ้าน ฯลฯ
- บทบาทสำคัญในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การแสดงเพลงโคราช ลิเก ประเพณีแข่งเรือ ฯลฯ
- บทบาทในการขัดเกลาทางสังคม เช่น การส่งเสริมค่านิยมเรื่องความซื่อสัตย์ รักษ์ถิ่นกำเนิด รักษาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ
- บทบาทในการระดมความร่วมมือ เช่น ในช่วงเวลาที่ต้องการความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การรณรงค์ป้องกันพิษสุนัขบ้า โรคเอดส์ ฯลฯ

- บทบาทในการเตือนภัย วิทยุชุมชนสามารถทำหน้าที่เป็นยามป้องกันชุมชนให้รู้ตัวล่วงหน้าจากภัยอันตรายต่างๆ การที่วิทยุชุมชนจะแสดงบทบาทนี้ได้ก็ต้องหมายความว่าแม้ว่าเนื้อหาของวิทยุชุมชนจะเป็นเรื่องราวของชุมชน แต่ผู้รับผิดชอบวิทยุชุมชนก็ต้องเปิดตัวเปิดรับข่าวสารจากโลกภายนอกเพื่อจะได้เป็น “แถวหน้าของการรับรู้ข่าวสาร” และนำมาบอกต่อให้แก่ชุมชน เช่น ภัยจากน้ำท่วม ไฟป่า โรคระบาด ฯลฯ
- บทบาทในการประสานความสามัคคี หรือเป็นสื่อกลางในการจัดการกับความขัดแย้ง แน่นนอนว่า ในทุกชุมชนย่อมไม่อาจหลีกเลี่ยงความขัดแย้งทั้งที่มาจากภายในชุมชนเอง หรือความขัดแย้งที่เกิดมาจากภายนอก ในท่ามกลางความขัดแย้งดังกล่าว วิทยุชุมชนอาจจะเล่นบทเป็น “พื้นที่เจรจา” ให้ทุกฝ่ายได้เข้ามาเจรจาตกลงต่อรองกัน
- บทบาทในการสร้างบุคลิกภาพแบบใหม่ให้แก่คนในชุมชน เมื่อวิทยุชุมชนได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ได้เข้ามามีปากเสียงในพื้นที่สาธารณะก็เท่ากับว่าวิทยุชุมชนได้เป็นเวทีสำหรับการฝึกซ้อมให้ประชาชนรู้จักแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ

อย่างไรก็ตามวิทยุชุมชนแต่ละแห่ง แต่ละบริบททางสังคมก็จะมีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาชุมชน พัฒนาสังคมแตกต่างกันไป เช่นเดียวกับสถานีวิทยุชุมชนเครดิตยูเนียน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่าเป็นสถานีวิทยุชุมชนที่เกิดจากการรวมตัวกันของคนในชุมชนหลากหลายอาชีพ และต่างเห็นความสำคัญของวิทยุชุมชนในการเป็นเครื่องมือการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ สถานีวิทยุชุมชนเครดิตยูเนียน จังหวัดสุราษฎร์ธานีจึงเกิดขึ้นมาจากการร่วมมือจากคนในชุมชน กลุ่มในชุมชน หน่วยงานภายใน และภายนอกชุมชน ประกอบด้วยชมรมเครดิตยูเนียน กลุ่มเกษตรกรรมชาติเพื่อสิ่งแวดล้อม ประชาคมตำบลท่าสะท้อน ศิลปินพื้นบ้าน และกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีไทยขุนทะเล โดยตั้งอยู่ที่อาคารเลขที่ 115 หมู่ที่ 5 ตำบลท่าสะท้อน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี กระจายเสียงในระบบ เอฟ.เอ็ม. ความถี่ 105.75 เมกะเฮิร์ต กำลังส่ง 30 วัตต์ ความสูงของเสาอากาศจากพื้นดิน 20 เมตร ออกอากาศทุกวันเวลา 12.00 – 21.00 น. กระจายเสียงครอบคลุมพื้นที่ 6 ตำบล 11 หมู่ คือ 1. ตำบลท่าสะท้อน ครอบคลุมหมู่ 2 บ้านบ่อกรัง, หมู่ 3 บ้านท่าสะท้อน, หมู่ 5 บ้านเขาพลู, หมู่ 6 บ้านห้วยลึก 2. ตำบลท่าโรงช้าง ครอบคลุมหมู่ 3 บ้านท่าโรงช้าง, หมู่ 5 บ้านควนไทร 3. ตำบลนาใต้ ครอบคลุมหมู่ 2 บ้านหนองหญ้าปล้อง, หมู่ 6 บ้านคลองยา 4. ตำบลทรัพย์ทวี ครอบคลุมหมู่ 1

บ้านควนท่าแร่ 5. ตำบลขุนทะเล ครอบคลุมหมู่ 8 บ้านคลองเรือ และ 6. ตำบลวัดประดู่ ครอบคลุมหมู่ 6 บ้านใหม่พัฒนา

ที่ผ่านมาได้มีงานวิจัยที่ศึกษาศถานีวิทยุชุมชนเครดิตยูเนียน จังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยมีวัตถุประสงค์หลักในการศึกษาการใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจของกลุ่มผู้ฟังที่มีต่อรายการสถานีวิทยุชุมชนเครดิตยูเนียน ซึ่งผลการวิจัยสรุปว่า รายการที่ทางสถานีวิทยุชุมชนเครดิตยูเนียนนำเสนอ นั้นสอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ของกลุ่มผู้ฟังเนื่องจากเนื้อหาที่นำเสนอ นั้นเป็นเรื่องใกล้ตัว กลุ่มผู้ฟังส่วนใหญ่ที่เป็นเกษตรกรสามารถนำข่าวสารที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้ ประกอบกับจุดเริ่มต้นในการศึกษาเบื้องต้นว่าสถานีวิทยุชุมชนแห่งนี้ก่อตั้ง โดยเกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชน กลุ่มภายในชุมชน หน่วยงานภายใน และภายนอกชุมชน จึงเป็นความท้าทายของผู้วิจัยในการศึกษาเรื่องความร่วมมือของชุมชนกับการมีส่วนร่วมในสถานีวิทยุชุมชนเครดิตยูเนียน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่จะสะท้อนให้เห็นความร่วมมือของชุมชนว่าเป็นอย่างไร มีแนวทางการบริหารจัดการสถานีอย่างไร และมีข้อเสนอแนะงานวิจัย ณัฐวัฒน์ พรวงษ์หุ่่น (2552) งานวิจัยที่ศึกษาเรื่องการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการวิทยุชุมชนในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เป็นไปในทิศทางเดียวกับความสนใจของผู้วิจัย ซึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะในประเด็นที่ว่า การวิจัยในครั้งนี้เลือกสนามวิจัยที่เป็นตัวแทนสถานีวิทยุชุมชนในพื้นที่ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันตก การวิจัยครั้งต่อไปสมควรขยายพื้นที่สนามวิจัยให้ครอบคลุมทุกภูมิภาคของประเทศ เป็นผลให้ผู้วิจัยตัดสินใจเลือกพื้นที่ภาคใต้ เพราะเล็งเห็นว่าองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยชิ้นนี้สามารถต่อยอดองค์ความรู้จากงานวิจัยดังกล่าวให้มีความสมบูรณ์มากขึ้นในบริบทที่ครบถ้วนทุกภูมิภาคของประเทศ และพื้นที่ภาคใต้มีการศึกษาวิจัยประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการบริหารจัดการสถานีวิทยุชุมชนน้อยมาก ประกอบกับจังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นจังหวัดที่มีสถานีวิทยุชุมชนที่เป็นสมาชิกสหพันธ์วิทยุชุมชนแห่งชาติที่มากที่สุดในภาคใต้ (เว็บไซต์ทีนิวส์) ที่เป็นการรวมตัวกันอย่างเป็นทางการของจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชนกว่า 140 แห่ง และมีความเข้มแข็งมาก เพื่อติดตามนโยบายการจัดระเบียบวิทยุชุมชนของรัฐบาล และมีการประชุมร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนบทเรียนและช่วยเหลือกันภายในเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งเป็นเครือข่ายที่มีศักยภาพในการเคลื่อนไหวเชิงนโยบาย ซึ่งสถานีวิทยุชุมชนเครดิตยูเนียนที่ผู้วิจัยสนใจ เดิมทีมีสถานะเป็นจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชนที่มีความพร้อม และทักษะในการดำเนินงานตามแนวคิดของวิทยุชุมชนที่เกิดจากการสนับสนุนขององค์กรต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงแรกเริ่มก่อตั้งที่ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม และตัวแทนจากภาคประชาชนของจังหวัดต่างๆ ที่ได้ดำเนินการเวทีเรียนรู้วิทยุชุมชนร่วมกัน

ซึ่งมีการก่อตั้งมาแล้วตั้งแต่ปี 2547 และปัจจุบันเปลี่ยนสถานภาพเป็นสถานีวิทยุชุมชนอย่างแท้จริง เนื่องจากมีพระราชบัญญัติคุ้มครอง

ดังนั้นงานวิจัยเรื่อง “ความพร้อมของชุมชนกับการมีส่วนร่วมในสถานีวิทยุชุมชนเครดิตยูเนียน จังหวัดสุราษฎร์ธานี” โดยมุ่งศึกษาการบริหารจัดการสถานีวิทยุชุมชน รวมถึงศึกษาความพร้อม และความต้องการของชุมชนในการมีส่วนร่วมกับสถานีวิทยุชุมชนเครดิตยูเนียน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษานั้นแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเรื่องการบริหารจัดการกลุ่มตัวอย่างคือกลุ่มอาสาสมัครที่ได้รับการเลือกตั้งจากคนในชุมชนมาเป็นคณะกรรมการของสถานีวิทยุชุมชนเครดิตยูเนียน และอาสาสมัครทั่วไปในฐานะผู้มีส่วนร่วม และเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับสถานีวิทยุชุมชนเครดิตยูเนียนของชุมชนตนเอง และส่วนที่ 2 การวิจัยเชิงปริมาณที่ศึกษาความพร้อมและความต้องการของชุมชนในการมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนในพื้นที่กระจายเสียง 6 ตำบล 11 หมู่ คือ 1. ตำบลท่าสะท้อน ครอบคลุมหมู่ 2 บ้านบ่อกรัง, หมู่ 3 บ้านท่าสะท้อน, หมู่ 5 บ้านเขาพลู, หมู่ 6 บ้านห้วยลึก 2. ตำบลท่าโรงช้าง ครอบคลุมหมู่ 3 บ้านท่าโรงช้าง, หมู่ 5 บ้านควนไทร 3. ตำบลนาใต้ ครอบคลุมหมู่ 2 บ้านหนองหญ้าปล้อง, หมู่ 6 บ้านคลองยา 4. ตำบลทรัพย์ทวี ครอบคลุมหมู่ 1 บ้านควนท่าแร่ 5. ตำบลขุนทะเล ครอบคลุมหมู่ 8 บ้านคลองเรือ และ 6. ตำบลวัดประดู่ ครอบคลุมหมู่ 6 บ้านใหม่พัฒนา โดยใช้สูตรการหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างของ Yamane (1973) คำนวณกลุ่มตัวอย่างได้ 378 คน และใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจงทุกพื้นที่ การสุ่มแบบกำหนดกลุ่มตัวอย่าง และการสุ่มแบบบังเอิญ

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการสถานีวิทยุชุมชนเครดิตยูเนียน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาความพร้อมของชุมชนกับการมีส่วนร่วมในสถานีวิทยุชุมชนเครดิตยูเนียน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อศึกษาความต้องการของชุมชนกับการมีส่วนร่วมในสถานีวิทยุชุมชนเครดิตยูเนียน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้

ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาสถานีวิทยชุมชนเครดิตยูเนียน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เนื่องจากสถานีวิทยชุมชนเครดิตยูเนียนเป็นสถานที่ที่มีรูปแบบการก่อตั้งตามแนวคิดวิद्यชุมชน ซึ่งจากการค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้นจะสอดคล้องกับแนวคิดระดับการเป็นวิद्यชุมชน (จุมพล รอดคำดี, 2542) เป็นวิद्यชุมชนระดับที่ 6 ที่ชุมชนเป็นเจ้าของสถานี่และมีใบอนุญาตเป็นเจ้าของคลื่น เป็นการก่อตั้งที่มาจากพลังของคนในชุมชนที่มีความเข้มแข็งอย่างแท้จริงในรูปแบบของคณะกรรมการ

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ศึกษาการบริหารจัดการสถานีวิद्यชุมชนเครดิตยูเนียน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อวิเคราะห์ ส่วนที่ 1 การบริหารจัดการทั่วไปคือ การบริหารจัดการคน การบริหารจัดการงบประมาณ (อุปกรณ์, วัสดุ) และการบริหารจัดการงาน ส่วนที่ 2 บริหารจัดการการกระจายเสียงว่าเป็นอย่างไร
2. ศึกษาความพร้อมและความต้องการของชุมชนกับการมีส่วนร่วมในสถานีวิद्यชุมชนเครดิตยูเนียน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อทราบความพร้อมและความต้องการของชุมชนกับการมีส่วนร่วมของชุมชนว่าเป็นอย่างไร

ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

การศึกษาด้านการบริหารจัดการ กลุ่มเป้าหมายคืออาสาสมัครคณะกรรมการสถานีวิद्यชุมชนเครดิตยูเนียน จังหวัดสุราษฎร์ธานี อาสาสมัครทั่วไป และการศึกษาความพร้อมและความต้องการชุมชนกับการมีส่วนร่วมกลุ่มตัวอย่างคือ ชาวบ้านที่สามารถรับฟังการกระจายเสียงสัญญาณวิทยุชุมชนเครดิตยูเนียนได้ในฐานะผู้มีส่วนร่วม และเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับสถานีวิद्यชุมชนเครดิตยูเนียนของชุมชนตนเอง

1.4 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ชุมชน หมายถึง พื้นที่ที่ประกอบด้วยคนในพื้นที่ที่สามารถรับการกระจายเสียงของ สถานีวิทยุชุมชนเครดิตยูเนียน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย 1. ตำบลท่าสะท้อน ครอบคลุม หมู่ 2 บ้านบ่อกรัง, หมู่ 3 บ้านท่าสะท้อน, หมู่ 6 บ้านห้วยลึก 2. ตำบลท่าโรงช้าง ครอบคลุม หมู่ 3 บ้านท่าโรงช้าง, หมู่ 4 บ้านดอนไทร 3. ตำบลท่าเรือ ครอบคลุม หมู่ 5 บ้านเขาพลู 4. ตำบลเขาหัวควาย ครอบคลุม หมู่ 2 บ้านหนองหญ้าปล้อง, หมู่ 6 บ้านคลองยา 5. ตำบลทรัพย์ทวี ครอบคลุม หมู่ 1 บ้านควนท่าแร่ 6. ตำบลขุนทะเล ครอบคลุม หมู่ 8 บ้านคลองเรือ และ 7. ตำบลวัดประดู่ ครอบคลุม หมู่ 6 บ้านใหม่พัฒนา ซึ่งในที่นี่แบ่งคนในชุมชนเป็นผู้ส่งสาร และผู้รับสาร

วิทยุชุมชน หมายถึง เครื่องมือการสื่อสารรูปแบบหนึ่ง ที่ดำเนินการกระจายเสียงเพื่อ สาธารณะประโยชน์ และดำเนินงานโดยไม่แสวงหากำไร มุ่งเน้นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารตาม ความต้องการของคนในชุมชน

สถานีวิทยุชุมชนเครดิตยูเนียน จังหวัดสุราษฎร์ธานี หมายถึง สถานที่ตั้งเครื่องมือ กระจายเสียงและกระจายเสียงเพื่อสาธารณะประโยชน์ดำเนินงานโดยไม่แสวงหากำไร กระจาย เสียงในระบบ เอฟ.เอ็ม.ความถี่ 105.75 เมกะเฮิร์ต กำลังส่ง 30 วัตต์ ความสูงของเสาอากาศจาก พื้นดิน 20 เมตร ออกอากาศทุกวันเวลา 12.00 – 21.00 น. ที่ตั้งเลขที่ 115 หมู่ที่ 5 ตำบลท่าสะท้อน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ก่อตั้งโดยความร่วมมือจากหลายๆองค์กร ชมรมเครดิตยูเนียน ภาคใต้ กลุ่มเกษตรกรรมชาติเพื่อสิ่งแวดล้อม ประชาคมตำบลท่าสะท้อน ศิลปินพื้นบ้าน และ กลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีไทยขุนทะเล

การบริหารจัดการ หมายถึง ส่วนที่ 1 การบริหารจัดการทั่วไปคือ การบริหารจัดการคน การบริหารจัดการงบประมาณ และการบริหารจัดการงาน และส่วนที่ 2 คือ การบริหารจัดการการ กระจายเสียง

ความพร้อมของชุมชนในการมีส่วนร่วม หมายถึง ความพร้อมด้านจิตใจที่มีความ กระตือรือร้น ด้านฐานะทางเศรษฐกิจในเรื่องสถานะทางการเงิน ด้านฐานะทางสังคมตำแหน่ง หน้าที่การทำงาน และบทบาททางสังคม ด้านเวลาในเรื่องการจัดสรรเวลาของบุคคล

ความต้องการในการมีส่วนร่วม หมายถึง การแสดงออกให้เห็นในการมีส่วนร่วม
ในฐานะผู้รับสาร ในฐานะผู้ผลิตรายการ และในฐานะผู้บริหารสถานีวิทยชุมชน

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถทราบถึงการบริหารจัดการของสถานีวิทยชุมชนเครดิตยูเนียน จังหวัด
สุราษฎร์ธานี
2. สามารถทราบถึงความพร้อม และความต้องการของชุมชนกับการมีส่วนร่วมในสถานีวิทยชุมชนเครดิตยูเนียน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นถึงความพร้อมของชุมชน เพื่อสามารถพัฒนาจากจุดแข็งที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และปรับปรุงจุดอ่อนให้เป็นจุดแข็งเพื่อพร้อมรับการพัฒนาต่อไปโดยใช้ข้อมูลการสำรวจความพร้อม และความต้องการของชุมชนนี้ในการวางแผนการแนวทางการเสริมความพร้อมของชุมชนต่อไป เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง
3. สามารถพัฒนาองค์ความรู้ที่ได้เพื่อกำหนดแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถานีวิทยชุมชนในบริบทต่างๆ ได้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้นต่อไป